

प्रवचन नं. ७६ गाथा - १६, श्लोक - १५-१६-१७

ता. २-८-७८ श्रावण वद ०)) सं. २५०४

समयसार कणश १५ है १५ कणश.

एष ज्ञानघनो नित्यमात्मा सिद्धिमभीप्सुभिः ।

साध्यसाधकभावेन द्विधैकः समुपास्यताम् ॥ १५ ॥

क्या कहेते है. "अेष ज्ञानघन आत्मा" आ भगवान आत्मा तो ज्ञान स्वरूपी त्रिकाण, अे स्वरूपनी प्राप्तिना छच्छक पुरुषोअे, स्वरूपनी प्राप्तिनां अतिलाषी पुरुषोअे साध्य साधक भावके भेदसे, अे आत्मा पूर्ण स्वरूप शुद्ध ते साध्य अने अपूर्ण स्वरूप ते साधक.

आत्मा जे ज्ञायक त्रिकाण ज्ञान स्वरूप वो दृष्टिका जे विषय अे आत्माको साध्य साधक भावसे सेवना उसका अर्थ ? साध्य नाम पूर्ण भोक्षनी पर्याय, केवणज्ञाननी पर्याय अे साध्य है, अे आत्मानी पूर्ण निर्भण दशा ते साध्य अने अपूर्ण निर्भण दशा ते साधक. रागादि साधक ने पूर्ण साध्य अैसा नहीं. समजमें आया ? आत्मा ज्ञानानंद स्वरूप प्रभु वो वस्तु स्वभाव अेकरूप त्रिकाण छसको दो प्रकारसे सेवना, अेक तो साध्य जे पूर्ण आनंद ने पूर्ण केवणज्ञान अे साध्य अे पण आत्मानी पूर्ण दशा अने आत्मानी श्रद्धा ज्ञान ने यारित्र जे निश्चय अे साधक दशा अे आत्मानी शुद्धतानी अपूर्ण दशा अे साधक अने आत्मानी पूर्ण दशा ते साध्य. समजमें आया ?

स्वरूपकी प्राप्तिके छच्छक पुरुषोअे साध्य साधक भावके भेदसे अेक ही नित्य सेवन करने योग्य है. आहाहाहा ! अे आत्मा जे पूर्ण स्वरूप शुद्ध उसकी निश्चय सम्यग्दर्शन ज्ञान ने यारित्र जे निर्विकल्प आनंद जे अपूर्ण साधक दशा ते पूर्ण साध्यनुं कारण छे. पूर्ण साध्य जे परमात्म दशा छसका वो साधक है. व्यवहार रत्नत्रय साधक है और निश्चय साध्य है अैसा ही नहीं. तेम वर्तमानमें व्यवहार साधक है अने निश्चय जे साधकभाव है साध्यका कारण उसका व्यवहार कारण ने निश्चय साधक कार्य अैसा ही नहीं. आरेरे ! समजमें आया ? पंडितज्ज नथी ? गया ? ठीक.

आत्मा अेटले पुण्य ने पापके विकल्पसे रहित पूर्णज्ञानघन, उसकी अपेक्षा लेकर, आश्रय लेकर जे शुद्ध सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्र निश्चय स्वके आश्रयसे प्रगट हुआ अे साधक दशा अपूर्ण है, अने पूर्ण केवणज्ञानकी प्राप्ति अे साध्य दशा पूर्ण है. तो पूर्ण ने अपूर्ण होय आत्मा द्वारा साधन करना आत्मा अपूर्ण शुद्धता से परिणामन करना अे साधक है, अने आत्मा पूर्ण निर्भणपणे साध्य प्रगट करे अे साध्य है. समजमें आया ? व्यवहार रत्नत्रय साधक है अने निश्चय साधक पर्याय अे साध्य है अैसा नहीं. तेम व्यवहार रत्नत्रय साधक है अने साध्य केवणज्ञान है अैसा भी नहीं. समजमें आया ? आहाहा... वात अेवी भाछ !

यौद गाथामें दर्शन का अधिकार यला. पंढरमें ज्ञानका अधिकार, हवे सोलभीमें दर्शन ज्ञान ने यारित्र तीनका अधिकार साथमें. आहाहा... अपना आनंद स्वरूप भगवान पूर्ण

સચ્ચિદાનંદ ઉસકા એ આત્મા હી અપૂર્ણ સાધક શુદ્ધતાપણે પરિણમન કરે એ ઉસકી સાધક દશા, અને વોહી આત્મા પૂર્ણ સાધકી દશા પ્રગટ કરે એ ઉસકા ધ્યેય, વો સાધક પણ આત્માની શુદ્ધ દશા એ સાધક હૈ અને આત્માની પૂર્ણ શુદ્ધ દશા તે ધ્યેય નામ સાધ્ય હૈ. આહાહા... સમજમેં આયા ? (શ્રોતા:- વ્યવહાર નય સાધક તો કહેવાયને ?) વ્યવહારનય સાધક તો નિમિત્તસે કથન હૈ. યે હૈ નહીં, હૈ નહીં ઉસકો કહેના નામ વ્યવહાર હૈ. આહાહા ! (શ્રોતા:- દશાકો ધ્યેય કહા) પૂર્ણ દશાકો ધ્યેય કહા. અપૂર્ણ દશા કો સાધક કહા. સમજમેં નહીં આયા ?

પુણ્ય પાપકા વિકલ્પ સે રહિત ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુ, ઉસકા પૂર્ણ દશા શુદ્ધતાની પૂર્ણ દશા એ સાધ્ય અને શુદ્ધતાની અપૂર્ણ દશા તે સાધક. આહાહાહા... એવી વાત છે. આ વ્યવહારના રસિયાને આ કઠણ પડે એવું છે વ્યવહાર કરતાં કરતાં સાધક દશા પ્રગટ થશે ઔર વ્યવહાર કરતાં કરતાં સાધ્ય કેવળજ્ઞાન પ્રગટ થશે. એ સબ બાત જૂઠ હૈ. આહાહા... સમજમેં આયા ? આહાહા !

યહાં તો દો પ્રકારસે એક હી આત્મા, એમ છે ને ? દો પ્રકારસે એક હી આત્મા, તો આત્મા તો પુણ્ય પાપસે રહિત એ આત્મા શુદ્ધ આનંદધન એ એક હી દો પ્રકારસે સેવન કરના. આહાહા... એ આત્માકી અપૂર્ણ સાધક નિર્મળ ઉપયોગ દશા, શુદ્ધ ઉપયોગ દશા, એ સાધક અને પૂર્ણ સાધ્ય કેવળજ્ઞાન દશા એ સાધ્ય, બિયમેં વ્યવહાર કોઈ કારણ હૈ કે ફારણ હૈ એ ઈસમેં હૈ હી નહીં. (શ્રોતા:- કથંચિત્ હોતા હૈ) કથંચિત્ હોતા હૈ સાધક શુદ્ધ એ - દ્રવ્ય નહીં એ કથંચિત્ કયા કહા એ ? દ્રવ્ય જે ત્રિકાળી હૈ એ કથંચિત્ સાધક હૈ ઐસા નહીં, એ નિર્મળ પર્યાય એ સાધક હૈ. નિર્મળ પર્યાયકા ધ્યેય તો (ત્રિકાળી દ્રવ્ય) યહ હૈ પણ અહિંયા એ લેના નહીં હૈ. અહીંયા તો ત્રિકાળી આનંદકંદ પ્રભુ ઉસકા અવલંબનસે શુદ્ધતા- શુદ્ધ ઉપયોગ દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર એ પ્રગટ હુઈ ઉસકો (દશાકો) અહીંયા સાધક કારણ કહેનેમેં આતા હૈ, ઔર ઉસકી પૂર્ણ સાધ્ય દશા શુદ્ધ કાર્ય સાધ્યદશા કહેનેમેં આતી હૈ.

ભાષા તો ઘણી સાદી પણ હવે એને, સમજમેં આયા ? આહા ! અજાણ્યા માણસને તો એવું લાગે આ શું છે ? કારણ કોઈ દિ' આ ધર્મ શું ચીજ છે, અત્યારે તો સંપ્રદાયમાંય એ ચાલતી નથી કાંઈ. આ વ્રત કરો ને તપસ્યા કરો ને ભક્તિ કરો ને પૂજા કરો ને એ તો બધી રાગની ક્રિયા હૈ ભાઈ, એ કોઈ સાધક નથી. આહાહા...

સાધક તો ઈસકો અહીંયા કહેનેમેં આતા હૈ, ગુણસ્થાન, ચોથેથી ૧૨મે તક સાધક કહેતે હૈ ૧૩મેં સાધ્ય કહેતે હૈ, તો એ ચોથાગુણસ્થાનકી જે દશા એ પાંચમાંની છઠ્ઠાની દશા સ્વાત્માકા ધ્યેયસે, આશ્રયસે જો સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન, અશુદ્ધતાકો છોડકર શુદ્ધ દશા અપૂર્ણ પ્રગટ હુઈ ઈસકો યહાં સાધક કહેનેમેં આતા હૈ. સાધક કહો કે કારણ કહો. સમજમેં આયા ? અને એ આત્માકી પૂર્ણ નિર્મળ દશા સાધ્ય કહો કે કાર્ય કહો, પાટણીજી ! પોતે જ કારણ ને પોતે જ કાર્ય. આહા ! અહીંયા એ જ સિદ્ધ કરના હૈ. ભગવાન આનંદનો નાથ પ્રભુ અપૂર્ણ શુદ્ધતાપણે પરિણમે તે કારણ અને તે સાધક તે ભગવાન પૂર્ણ સાધ્ય નિર્મળપણે પરિણમે તે કાર્ય ને તે સાધ્ય. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

(શ્રોતા:- કાર્ય તો દ્રવ્યને આશ્રયે થાય છે.) નહીં, અત્યારે અહીંયા ધ્યેયકી અહીં બાત

નહીં હૈં સંસ્કૃત ટીકામાં ધ્યેય લિયા હૈં કળશ ટીકાકારે, પણ અહીંયા આ લેના આ, ધ્યેય બનાકર દ્રવ્ય સ્વભાવકો ધ્યેય બનાકર જે પર્યાયમેં સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર હુઆ, ઉસકો અહીંયા આત્મા સાધકપણે પરિણમ્યા એમ કહેનેમેં આતા હૈં. ભલે ધ્યેય દૈષ્ટિ ત્યાં હૈં એ અહીંયા ભાત નહીં. દ્રવ્યકા ત્રિકાળ ધ્યેયકા અવલંબનસે સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર હુઆ પણ અહીંયા સમ્યગ્દર્શન ચારિત્ર જે હુઆ શુદ્ધ, ઉસકો કારણરૂપ સાધકરૂપ કહીને, પૂર્ણ દશાકો કાર્યરૂપ કહીને સાધ્યદશા કહેનેમેં આયા હૈં. એક હી આત્મા અપૂર્ણપણે અશુદ્ધપણે પરિણમના યે હી આત્મા પૂર્ણપણે પરિણમના એ કારણ ને કાર્ય હૈં. આહા ! સમજમેં આયા ?

આકરી વાત ભાઈ ! લોકોને અંતર આ ભગવાન અંદર, આહાહા ! એ પૂરણ પૂરણ પૂરણ સ્વભાવ જિસકા સ્વભાવ હૈં, એ અપૂર્ણ અને વિપરીત કેસે હો ? આહાહા ! ભગવાન આત્મા પૂર્ણ આનંદ આદિ, જ્ઞાન આદિ, શાંતિ આદિ, સ્વચ્છતા આદિ, પ્રભુતા આદિ, પૂર્ણ સ્વભાવકા, ભર-ભર ભરપૂર, 'ભર' શબ્દ એક અમારે અહીં કાઠીયાવાડમાં ચાલે છે. ગાડામાં આવેને ગાડા માલ ભરતે હૈં ને ? ભર ભર્યા કહેવાય. પરચીસ મણ પચાસ મણ ભર, ભર ભર્યા કહેવાય. એસે શાસ્ત્રમેં ભર આતા હૈં, ભગવાન પૂર્ણાનંદકા ભર હૈં. આહાહાહા !

પૂર્ણ જ્ઞાન, પૂર્ણ શાંતિ, પૂર્ણ પ્રભુતા, ઉસકો ધ્યેય બનાકર સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર જો નિશ્ચય હુઆ ઉસકો શુદ્ધતાકી અપૂર્ણતા હૈં, વો કારણ ઉસકો સાધક કહા અને કારણ કહા. આહાહા ! સમજમેં આયા ? અને એ દ્રવ્ય હી પૂર્ણપણે-શુદ્ધપણે પરિણમે આહાહા... દ્રવ્ય હી અશુદ્ધપણે અપૂર્ણપણે પરિણમે, એમ દ્રવ્ય હી શુદ્ધપણે પરિપૂર્ણપણે પરિણમે એ સાધક સાધ્ય એ હી હૈં. આહાહા ! આ ચારિત્ર અધિકાર લિયા ને સાથમેં, આહા... દર્શન જ્ઞાનકા અધિકાર તો આ ગયા હૈં બેય. (ગાથા) ૧૪ મેં સમ્યગ્દર્શન, ૧૫ મેં સમ્યગ્જ્ઞાન. આહાહા !

એ શ્રોતાની વ્યાખ્યા જુદી એ શ્રોતાની વ્યાખ્યા છે. એ જૈન ધર્મની શ્રદ્ધા હોં, એ હજી સમકિત નથી ત્યાં, સમકિત તો પછીનાં અનુભવીને લેશે ત્યાં, શ્રોતા એસા હોના ચાહિયે કે જેને જૈન ધર્મની યથાર્થ શ્રદ્ધા હો સમકિત નહીં, અનુભવ નહીં હજી. આતા હૈં ને વો ? અને પીછે શ્રોતા પીછે લિયા હૈં કે અનુભવી આત્માકા અનુભવી શ્રોતા હો તો વો તો બરાબર હૈં, ક્યોંકિ ઉસકો કયા કહેતે હૈં ઉસકા ખ્યાલ ઉસકો બરાબર આતા હૈં, સમજમેં આયા ? આહાહા ! હૈં કે નહીં ઉસમેં ? મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક હૈં ને એ, ગ્રંથની પ્રમાણતા પછી શ્રોતાની (વાત) આવે છે, "શ્રોતાનું સ્વરૂપ" દેખો, વળી જે જૈન ધર્મકા દ્રઢ શ્રદ્ધાળુ, યહાં હજી અનુભવ ન લેના, અનુભવની પીછે વાત આયેગા, અનુભવ આયેગા, પણ પીછે. અહીંયા તો અનુભવ બિના પ્રાણી જૈન ધર્મકી શ્રદ્ધા બરાબર હૈં, અન્યકી નહીં બિલકુલ. એસા શ્રદ્ધાળુ જીવ નાના પ્રકારના શાસ્ત્રો સાંભળવાને જેની બુદ્ધિ નિર્મળ થઈ છે. ઔર વ્યવહાર નિશ્ચયનયનું સ્વરૂપ યથાર્થપણે જાણી સાંભળેલા અર્થને યથાર્થ રીતે નિશ્ચય જાણી અવધારે છે, એ શ્રોતાની વ્યાખ્યા છે. સમજમેં આયા ? અને પીછે શ્રોતામેં આતા હૈં. આહાહા !

જિસકો આત્મજ્ઞાન ન હો તો ઉપદેશકા મર્મ સમજી સકતે નહીં. આહાહા ! હૈં ? માટે આત્મજ્ઞાન વડે જે સ્વરૂપનો આસ્વાદી હુઆ હૈં. આહાહા ! આત્મજ્ઞાન દ્વારા આત્માનાં આસ્વાદી હુઆ હૈં, તે જૈન ધર્મનો રહસ્યમય શ્રોતા હૈં, એ જૈન ધર્મકા મર્મકા શ્રોતા હૈં. સમજમેં આયા ?

આહાહા ! (શ્રોતા:- યે અનુભવી હૈ ?) કયા કહેતે હૈ ? એ ત્યાં અનુભવી હૈ. પહેલે હજી શ્રોતા હૈ ઈતના બસ, જૈનધર્મની શ્રદ્ધા હૈ, અન્ય ધર્મની નહીં. એ શ્રદ્ધાળુ જીવ શ્રોતાને લાયક છે ઈતના. પણ જો અનુભવી જીવ હો એ તો રહસ્યકો જાનનેવાલા હૈ. સમજમેં આયા ? માર્ગ બાપા બહુ ઝીણો ભાઈ ! અપૂર્વ અને સૂક્ષ્મ. આહાહાહા... આ પહેલા અધ્યાયમાં હૈ ને.

અહિંયા કહેતે હૈ. આહાહા.. જિસ, (જો) પૂર્ણ પ્રાસિકા અભિલાષી હૈ, સિદ્ધિ પૂર્ણ પ્રાસિકા અભિલાષી હૈ, એસા જીવકો જે અપના પૂર્ણાનંદ પ્રભુ અંતર આત્મા, ઉસકા અંતર આત્માકે આશ્રયે જે શુદ્ધ સમ્યગ્દર્શન, શુદ્ધ સમ્યગ્જ્ઞાન અને શુદ્ધ ચારિત્રની રમણતા એ તીનોં હુઈ હૈ એ સાધક કહેનેમેં આતા હૈ. કયું કિ શુદ્ધિકી પરિપૂર્ણતા નહીં, શુદ્ધિની અપૂર્ણતા હૈ, એ કારણ ઉસકો સાધક કહેનેમેં આતા હૈ, ઔર શુદ્ધિકી પૂર્ણતા જિસકો પ્રાપ્ત હુઈ ઉસકો અહીંયા સાધ્ય નામ પ્રાસિ કરનેકે લાયક એ સાધ્ય કહેનેમેં આતા હૈ. આહાહા ! આવી વાત છે. આ બધું ગ્રીક લેટીન જેવું લાગે અજાણ્યાને તો, છે એ ખબર છે, કાંઈ ખબર નહીં ધર્મ શું છે આ કયા ચીજ હૈ. આહાહા...

સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવે જે ધર્મ કહા, એ સાધકપણા પરિણમનકો ધર્મ કહા. સમજમેં આયા ? ધર્મી એસા જો ભગવાન આત્મા ઉસમેં જો અનંત જ્ઞાનાદિ ધર્મ પડા હૈ, ધર્મી એસા ભગવાન પ્રભુ ઉસમેં અનંત આનંદ જ્ઞાનાદિ ધર્મ પડા હૈ. ઉસકા લક્ષણ, ઉસકા આશ્રય સે, પર્યાયમેં જો શુદ્ધતા પ્રગટ હુઈ એ પર્યાયકા ધર્મ. વો દ્રવ્ય સ્વભાવ ઉસકા ગુણ દ્રવ્યકા ધર્મ અને દ્રવ્યને આશ્રયે જે પ્રગટ દશા હુઈ એ પર્યાયધર્મ, આવી વાતું છે. એ અપૂર્ણ શુદ્ધ પર્યાય ધર્મ ઉસકો અહીંયા સાધક કહા, અને પૂર્ણ સાધ્ય દશા શુદ્ધ ઉસકો અહીંયા સાધ્ય કહા.

ભાવાર્થ: આત્મા તો જ્ઞાન સ્વરૂપ એક હી હૈ, જુઓ લ્યો એ તો એક જ પ્રકારે ભગવાન શુદ્ધ ચૈતન્ય હૈ, પરંતુ ઉસકા પૂર્ણરૂપ સાધ્યભાવ હૈ, દેખો ઔર અપૂર્ણરૂપ સાધક ભાવ હૈ, એસે ભાવ ભેદસે દો પ્રકારસે એક કા હી સેવન કરના દો પ્રકારસે પણ એક હી આત્મા કા સેવન કરના.

હવે, દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રરૂપ સાધકભાવ છે એમ ગાથામાં કહે છે :-

(ગાથા) લ્યો સોળ સોળ -

દંસળનાણચરિતાણિ સેવિદલ્વાણિ સાહુણા ણિચ્ચં ।

તાણિ પુણ જાણ તિણ્ણિ વિ અપ્પાણં ચેવ ણિચ્છયદો ॥ ૧૬ ॥

દર્શન, વળી નિત્ય જ્ઞાન ને ચારિત્ર સાધુ સેવવાં;

પણ એ ત્રણે આત્મા જ કેવળ જાણ નિશ્ચયદૃષ્ટિમાં. ૧૬.

ટીકા: યહ આત્મા, યહ આત્મા કૈસા ? જિસ ભાવસે પર્યાયસે સાધ્યને સાધન હો ‘યેનૈવ હિ ભાવેનાત્મા સાધ્ય:’ આ આત્મા એમ પૂર્ણ આનંદધન એસા આત્મા જિસ ભાવસે સાધ્ય ને સાધન હો ઉસ ભાવસે નિત્ય સેવન કરને યોગ્ય હૈ. આહાહાહા... જિસ ભાવસે સાધન નામ સાધકપણા હો, જિસ ભાવસે સાધ્ય હો, એ રીતે આત્માકો સેવન કરના. આહાહા... અરે સેવન કરનેકા અર્થ, ધ્યાનકી પર્યાયમેં ધ્યેય બનાકર આત્મામેં એકાગ્રતા હોના. આહાહા...

“ઈસ પ્રકાર સ્વયં વિચાર કરકે દૂસરોંકો વ્યવહારસે પ્રતિપાદન કરતે હૈ” દૂસરોંકો વ્યવહારસે પ્રતિપાદન કરતે હૈ, દૂસરોંકો વ્યવહારસે પ્રતિપાદન કરતે હૈ, તીન બોલ આયા ને ?

દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર વ્યવહાર હુઆ. પર્યાય નિર્મળ છે એ વ્યવહાર હુઆ. આહાહા... નિશ્ચય જ્ઞાયકભાવ ત્રિકાળી નિશ્ચય હુઆ, ઓર ઉસકે આશ્રયસે જો પર્યાય નિર્મળ સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન હુઆ એ પર્યાય હુઈ તો વ્યવહાર હુઆ. આહાહાહા...

એ સાધુ પુરુષોકો દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રકા સેવન કરને યોગ્ય છે, વ્યવહારનયસે કથન છે એ. લોકો પર્યાયસે સમજતે છે, એ કારણ પર્યાયસે કથન કરનેમેં આયા, કે આત્માકો દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રસે સેવન કરના, વો તો પર્યાય હુઈ પણ પર્યાયસે સમજતે છે તો એ અપેક્ષાએ સમજાયા. બાકી સેવન કરના છે તો આત્માકા, આહાહા... આવી વાતું ઝીણી બહુ પડે. અરે કોઈ દિ' અભ્યાસ નહીં. જ્યાં ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુ ત્યાં ઝુકાવ નહીં, એ ચમત્કારીક ચીજકા ખ્યાલ નહીં. આહાહા... ઉસકો અહીંયા સાધક સાધ્ય કયા છે એ ખ્યાલમાં, રહસ્ય ખ્યાલમેં આના મુશ્કિલ છે, તેથી કહાને શ્રોતામાં કે સમકિતી જ્ઞાની જો શ્રોતા હો તો ઉસકો સૂનનેમેં, રહસ્ય સમજનેમેં આતા છે. આહાહા... આહાહા !

સાધન ઉસ ભાવસે નિત્ય નિત્ય સેવના કરને યોગ્ય છે, નિત્ય યહ આત્મા જે ભાવસે સાધ્ય સાધક હો ઉસ ભાવસે હી આત્મા નિત્ય સેવન કરને યોગ્ય છે. આહાહા ! ઈસ પ્રકારસે (સ્વયં) વિચાર કરકે દૂસરોં કો વ્યવહારસે પ્રતિપાદન કરતે છે, તીન આયાને ? સાધુ પુરુષકો દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર સદા સેવન કરને યોગ્ય છે. આહાહા !

વ્યવહાર રત્નત્રયકી તો અહીંયા વાતેય નહીં. કારણકે એ તો રાગ છે ને એ તો બંધકા કારણ છે. આહાહા.. એવી વાતું છે. 'કિન્તુ પરમાર્થસે દેખા જાયે તો એ તીનોં એક આત્મા હી છે' કયા કહેતે છે ? સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર એ તીન છે એ તો ભેદરૂપ હુઆ તો વ્યવહાર હુઆ, કયા ? જે આત્મા પૂર્ણાનંદ પ્રભુ ઉસકી અંતર નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર, નિશ્ચય દર્શન (જ્ઞાન) ચારિત્ર એ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ પર્યાયકા ભેદ વ્યવહાર હુઆ. આહાહા... સમજમેં આયા ? સાધુ પુરુષોકો દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર યુક્ત, કિન્તુ પરમાર્થસે, વ્યવહારસે એ બાત કિયા, દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રકા સેવના યહ પરમાર્થસે ? આહાહાહા... પુણ્યને દયા દાન વ્રત વ્યવહારસે એ અહીં લિયા હી નહીં, ને એ વ્યવહારેય નહીં, એ તો અસદ્ભૂત વ્યવહાર. આહાહા... જુદા વ્યવહાર અને આ આત્મા જ્ઞાયક સ્વરૂપકી શ્રદ્ધા જ્ઞાન ને ચારિત્ર જે નિર્મળ એ તીનોં કહેના એ વ્યવહાર છે, આહાહાહા ! તીનકી સેવા કરના એ વ્યવહાર છે.

પરમાર્થસે એસા દેખા જાયે તો તીનોં એક આત્મા હી છે, તીનોં ભેદ છે ને એ આત્મા હી છે, આત્માકી પર્યાય તો એ આત્મા હી છે, તીન ભેદ છે નહીં. આહાહાહાહા ! આવી વ્યાખ્યા હવે. જ્ઞાનચંદ્રજી ! ભગવાન આત્માકો દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રસે સેવના, આહાહા... તો કહેતે છે કે કાર્ય નિશ્ચય જે સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન પણ પર્યાય છે ને ભેદ છે તો વ્યવહાર કહા, પરમાર્થ તો એક હી આત્માકા સેવન કરના. આહાહા... સમજમેં આયા ? આ તો (શ્રોતા:- રહસ્યકા ઉદ્ઘાટન છે) હા, આ વસ્તુ એસી છે. આહાહા...

સાધુ પુરુષકો, સાધુ ઈસકો કહીએ, આહાહા... કે જે સાધે, સાધે ઈતિ સાધુ, દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રકો સાધે વ્યવહારસે, ઓ વ્યવહાર રત્નત્રય વિકલ્પ એ નહીં, અહીં તો ત્રણ ભેદકો સાધે એ વ્યવહારસે કહેનેમેં આતા છે, પર્યાય છે ને ? ભેદ હુઆ ને ? આહાહા... (શ્રોતા:- એ હી આત્મા

વ્યવહાર) એ આતમ વ્યવહાર, રાગાદિ મનુષ્ય વ્યવહાર. ત્યાં કહ્યા છે પ્રવચનસાર ૯૪ ગાથા, આતમ વ્યવહાર, આહાહા... દયા દાન વ્રતાદિ જે વિકલ્પ એ મનુષ્ય વ્યવહાર, ગતિકા વ્યવહાર, ગતિ પ્રાપ્ત કરનેકા ભવ, અને ભગવાન આત્મા પૂર્ણ સ્વરૂપકી નિશ્ચય દૈષ્ટિ જ્ઞાન ને રમણતા તે આત્મ વ્યવહાર. ૯૪ મેં લિયા છે, પ્રવચનસાર આતમ વ્યવહાર (શ્રોતા:- અવિચલિત ચેતના વિલાસ) એ અવિચલિત ચેતના વિલાસ એ આત્મ વ્યવહાર, અપની શુદ્ધ પરિણતિ સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર એ અવિચલિત વિલાસ ચેતના એ આત્મ વ્યવહાર. આહાહાહાહા !

પરમાર્થ વચનિકામેં એસા લિયા છે વચનિકામેં કે લોકો અધ્યાત્મકા વ્યવહાર ભી જાનતે નહીં. આગમ કા વ્યવહાર જો છે એ સાધતે છે ને, માનતે છે કે અમે કાંઈ સાધક હુઆ. વ્યવહાર જે આગમમાં કહ્યા એસા સાધતે છે, ને પણ અધ્યાત્મકા વ્યવહાર ભી જાનતે નહીં એમાં લિખા છે. અધ્યાત્મકા વ્યવહાર શુદ્ધ ભગવાનકા અવલંબનસે જે નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર, એ અધ્યાત્મકા વ્યવહાર છે. આહાહાહા ! ભારે ભાઈ વાતું. સમજમેં આયા ?

પરમાર્થસે દેખા જાયે તો યે તીનોં, તીન પર્યાય હુઈ ને ? એક આત્મા હી છે, ક્યોંકિ યે અન્ય વસ્તુ નહીં, એ પર્યાય કોઈ અનેરી વસ્તુ નહીં, આત્માકી છે, કિન્તુ આત્માકી હી પર્યાય છે. આહાહા !... સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર નિશ્ચય એ આત્માકી પર્યાય છે, માટે આત્મા છે એમ કહેતે છે. (શ્રોતા:- પર્યાયકો આત્મા ક્યું કહાં ?) કહ્યા, વ્યવહાર છે ને, એ પર્યાય વ્યવહારે એ આત્મા હી છે. વ્યવહાર એ પર્યાય. નિશ્ચયમેં એકરૂપ છે.

યે ક્યા દેખો, જૈસે કિસી દેવદત્ત નામક પુરુષકે, દેવદત્ત નામે પુરુષકે જ્ઞાન શ્રદ્ધાન ઔર આચરણ દેવદત્તકે સ્વભાવકા ઉલ્લંઘન નહીં કરનેસે, દેવદત્તકે સ્વભાવકા ઉસકા જ્ઞાન શ્રદ્ધાન આચરણ ઉલ્લંઘન નહીં કરતે, દેવદત્ત હી છે દેવદત્તકી શ્રદ્ધા જ્ઞાન ને ચારિત્ર એ દેવદત્ત હી છે આહાહાહા... અન્ય વસ્તુ નહીં. ઉસી પ્રકાર આત્મામેં ભી આત્માકે જ્ઞાન શ્રદ્ધાન આચરણ, અહીં જ્ઞાન પહેલે લિયા દેખો. સમજમેં આયા ? ઓલામાં કહ્યા સાધુ પુરુષકો દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર સદા સેવન કરને યોગ્ય છે. અહીં લિયા આત્મામેં ભી, આહાહા... આત્માકે જ્ઞાન શ્રદ્ધાન આચરણ આત્મા કે સ્વભાવકા ઉલ્લંઘન ન કરનેસે, એ આત્માકા સ્વભાવ ઉલ્લંઘન નહીં, સ્વભાવકી પરિણતિ છે, આહાહા... એ વિભાવ પરિણતિ નહીં. વ્યવહાર રાગકી પરિણતિ આ નહીં. આહાહાહા... આવો માર્ગ છે.

એ આત્માકા જ્ઞાન, આત્માકા શ્રદ્ધાન, આત્માકા આચરણ અંદર રમણતા હોં શુદ્ધતા એ આત્માકે સ્વભાવકા ઉલ્લંઘન નહીં કરનેસે આહાહાહા... આત્મા હી છે, એ અપેક્ષાએ આત્મા ત્રિકાળી સ્વભાવ છે ઉસકા પરિણમન સ્વભાવમાં હુઆ યે આત્મા હી છે, સ્વભાવકા ઉલ્લંઘન નહીં કરતે વિભાવમેં નહીં જાતે. આહાહાહા !

આત્મા હી છે અન્ય વસ્તુ નહીં. જેમ દેવદત્તની અપેક્ષાએ, ઈસલિયે સ્વયમેવ એ સિદ્ધ હોતા છે, સ્વયમ એવ છે, સ્વથી સિદ્ધ હોતા છે એક આત્મા હી સેવન કરને યોગ્ય છે દેખો, ઓલા તીન સેવન કરને યોગ્ય કહ્યા થા. આહાહા... પરમાર્થે તો એક આત્મા હી સેવન કરને યોગ્ય છે. આહાહાહા ! પંડિતજી ! તીનોં જે સેવન કરનેકા કહ્યા એ વ્યવહાર પર્યાય, પણ પર્યાય ઉસકી છે તો વ્યવહાર કહ્યા, શુદ્ધ, નિશ્ચયસે તો એક આત્મા હી સેવન કરને યોગ્ય છે એક આત્મા તીન

भेदेय नहीं. आहाहा ! भगवान् पूर्णानंद प्रभु उसकी अेक ही सेवना करना बस उसमें से दर्शन ज्ञान यारित्र प्राप्त होता है भेद, आहाहा... है के नहीं सामे पाठ है.

भावार्थ:- दर्शन ज्ञान यारित्र तीनों आत्माकी पर्याय है, देभो. सम्यक्निश्चय सम्यग्दर्शनकी भात है हों अर्हिया. व्यवहार समकित ने अे तो कथनमात्र अे कोछ वस्तु नहीं. आहाहा... व्यवहार तो अेक कथनमात्र की यीज ज्ञान करानेको है, कोछ अे यीज वस्तु मार्ग नहीं अे. आहाहा... देव गुरु धर्मनी श्रद्धा, पंय महाव्रतना परिणाम, शास्त्र तरङ्गना शास्त्रज्ञान अे कोछ साधक नहीं. आहाहाहा !.. अे तो कथनमात्र व्यवहार कहेनेमें आया है. आहाहा !

हवे आमां नवरा के टि' थावुं. अेय महेन्द्रभाछ ! धंधा आडे नवराश न भणे ओला बाप मरी गया तो वणी पोते घूसी गया अंदर, छेकरा ने भाछओ साधे.

आ तो दाभलो अेनो हों बधानी वात छे ने ? आहाहाहा ! प्रभु तारे करनेका काम बहोत भिन्न है. आहाहा... अे प्रवृत्तिका परिणाम तो रागद्वेष ने अज्ञान है. आहाहा... (श्रोता: पंडितछ कहेते है आपने गुजरातीमें कहे दिया) क्या कहा ? अे तो देष्टांत दिया वो वेपारमें घूस ज़ाते है ने ? अेम छे भाछ. आ अमारे भाछ है ने घूस ज़ाते है ने अमेरीका ने रभडते है, इसमुभभाछ आव्या छे ? नथी आव्या नहीं ? भावनगरथी. काल आव्या हतां. बपोरे आवशे. आजे शनिवार छे ने ? काले आव्या हता बपोरे कोछ कहेतुं'तुं निवृत्ति लछ लीधी, पांय लाभ रुपिया बस बलास ! (श्रोता:- पण अमारी पासे पण पांय लाभ थवा तो धो) पांय लाभे शुं, करोडो पडया छे अेनी पासे धूण आहाहा... गोटीकाछ ! पांय लाभ थवा धो कहे छे. पांय लाभ शुं ? पांय करोड थवा धो अेम. आहाहा... पण पांय करोड थाय तोय क्यां हवे आत्मामें क्या ? आहाहा... अे तो पर यीज है, पर यीज उसकी पास आती है ? परको तो छूते ही नहीं कभी तीन काणमें, लक्ष्मीको छूते ही नहीं तीन काणमें, शरीरको छूते ही नहीं तीन काणमें स्त्रीका शरीरको छूते ही नहीं तीन काणमें. हाथमां आ पैसा है तो उसको छूते ही नहीं आत्मा तीन काणमें. आहाहाहा...

त्रीछ गाथामें आया है ने, त्रीछ ? समयसार, के दरेक पदार्थ अपना अपना गुण ने पर्यायरूपी धर्मको खूबते है, पण अन्य द्रव्यकी पर्यायको कभी तीन काणमें खूबते नहीं. आहाहाहा... त्रीछ गाथा छे. (श्रोता:- निश्चय से) व्यवहार तो कथनमात्र, है नहीं, है. निश्चयसे खूबते नहीं, व्यवहारसे खूबते है. है ? अे निश्चयसे खूबते नहीं अैसे परमार्थसे भी खूबते नहीं, व्यवहारसेय खूबते नहीं. आहाहा... आहाहा ! कहेनेमें आता है. आहाहाहा... भगवानेय अेम व्यवहारसे कहे, शरीर ने आत्मा अेक है अेम व्यवहारनयसे कहेनेमें आता है, अपने न आया पहेले समयसारमें ? पण व्यवहार है ने निमित्तरूपे है तो बताते है छतना, पण अे सख्या नहीं है. आहाहाहा...

अर्हो तो दर्शन ज्ञान ने यारित्र जे अपना भगवानका अवलंबनसे उत्पन्न होनवाली पर्याय, उसको व्यवहार कहा, भेद है ने ? आहाहाहा... इछ तो आगण लेगा अे दर्शन ज्ञान यारित्र निश्चयका ज़ो है पर्याय अे भेदको भेयक कहा है. कणशमां आयेगा, भेयक अे मलिन है.

आहाहाहाहा... मलिनका अर्थ ? के तीन भेद है, तो अे मलिन कहेनेमें आता (है) भेदको और अभेदको निर्मण कहेनेमें आता है. आहाहाहा !

अेक ज्ञानीअे देभीअे, रमी रहीअे अेक ठोर,
समण विमण न विचारीये अेही सिद्धी नहीं और

अेक ज्ञाणीअे देभीअे, भगवान आत्माने ज्ञानना देभना ने रमना बस, अेही सिद्धि, नहीं और, 'समण' व्यवहारका भेद अे समण कहेनेमें आता है. निश्चयको अभेदको निर्मण कहेनेमें आता है. समण निर्मण, भेद न विचारीये, अेही अे सिद्धि नहीं और, श्लोक है गाथानो कणश आवशे उसका श्लोक समयसार नाटकमें, अमारे विरञ्जत्माँ बहु कहेता, विरञ्ज वडिल-काठियावाडमें द्विगंभर शास्त्रका अभ्यास पहेले उसको, बहोत वर्ष हुआ नेवुं अेकाशु वर्षे गुजरी गया अे तो, आ वारंवार कहेता, अेक देभीअे ज्ञाणीअे, अेक भगवान त्रिलोकना नाथ अेने देभीअे, ज्ञाणीअे, रमीअे बस, समण विमण न विचारीअे, भेद अने अभेदका विचार नहीं करना. आहाहा ! अेही सिद्धि, अेही मुक्तिका उपाय है. नहि और अन्य उपाय है हि नहीं. आहाहा.. आकरी वातुं लागे माणसने, सिद्धांत ज अैसा है, वस्तुकी स्थिति अैसी है. लोकने मणी नहीं सांभणवाने गरबड करे अेटले कांँ सत्य थँ ज्ञाय ? अने बहु माणस माने माटे सत्य हो ज्ञाअे ? सत्य तो सत्य हि है, माननेवाला थोडा घणां उसके कारणसे अे सत्य नहीं है, के बहोत माणस मानते है उसके कारणसे अे सत्य है अने थोडा मानते है माटे असत्य है अैसी कोँ यीज नहीं. आहा ! समजमें आया ?

भगवान आत्मा ! आहाहा ! काले अेक हिन्दी बे जणा हता, गया के नहीं. हिंदी बे जण आव्या 'ता कोँ, बहोत पुशी होता था, आपणने अज्ञाया हता. आहाहा... आ वात सङ्ग ज्वन. (श्रोता:- मालामाल कर दिया अेम कहेते थे !) हैं ! काल हो कहेते थे. आया था, शामको आया था. आ क्यांना छे कांँ षभर नहीं पण, ओहोहो... आ वस्तु स्थिति जिंढगीने सङ्ग करनेकी यीज है. अे तो बियारा पुशी थया के सङ्ग हुआ आ अमारा अवतार, आहाहा ! अरे आ प्रभुनी वात, आहाहा ! भगवानना समीपे ज्ञाना, और दूरसे हठना, आहाहा... ! रागादि विकल्पसे हठना अने त्रिकाणी आनंदका नाथनी समीपमें ज्ञाना अे मार्ग है.

भावार्थ:- आत्मा दर्शन ज्ञान यारित्र तीनों आत्माकी पर्याय है, कोँ भिन्न वस्तु नहीं. षसलिये साधु पुरुषोको अेक आत्माको ही सेवन करना ही निश्चय है. देषो त्रणका (भेदका) सेवन छोडकर अेकका सेवन, आहाहा... और व्यवहारसे दूररोको भी यही उपदेश करना याहीये. आहाहा !

षसी अर्थका कणशरूप काव्य. (अनुष्टुम्)

दर्शनज्ञानचारित्रैस्त्रित्वादेकत्वतः स्वयम् ।

मेचकोऽमेचकश्चापि सममात्मा प्रमाणतः ॥१६॥

आहाहाहा ! देषो, प्रमाण दृष्टिसे देषा ज्ञाये, अभेदने भेद होको देभनेसे प्रमाणसे देभना. प्रमाण नाम अभेदको देभना ने भेदको देभना अे प्रमाण दृष्टि है, प्रमाण दृष्टिसे देषा ज्ञाये तो यह अेक हि आत्मा अेकी साथ अनेक अवस्थारूप मेयक भी है. आहाहाहाहा...

सम्यग्दर्शन ज्ञान यारित्र जे आत्माके अवलंबे जे निश्चय हुआ. उसको अहिंसा पर्याय है, भेद है माटे मेयक कहा. व्यवहार है, मेल है. आहाहाहा ! भेद उपर लक्ष करेगा तो राग उत्पन्न होगा. मेयक है, व्यवहार है, आहाहा ! क्या कहा ? एक ही साथ अनेक अवस्था रूप अटले सम्यग्दर्शन ज्ञान-यारित्र रूप और एक अवस्था रूप अभेद भी है, अनेक अवस्था रूप भी है अने एक रूप भी है, एक रूप है अे निश्चय, अनेक अवस्था रूप है अे व्यवहार, दोको एक साथ जानना अे प्रमाणा. आहाहा ! समजमें आया ? आवुं दर्शन ज्ञान यारित्रने तो त्रितत्व है और अपनेसे अपनेको अेकत्व है. देभो ! वो मेयक है अे दर्शन ज्ञान यारित्रसे त्रितत्व है अे मेयक है, तीनपणां है व्यवहार है और अपनेसे अेकपनेका भाव निश्चय है. आहाहाहा ! समजमें आते है ! गाथा अलौकिक थी सब. १३, १४, १५, १६, १७ से खली है शिक्षण शिबिरमां. आहाहा !

भगवान आत्मा अंदर अेकरूप है तो उसकी सेवना अे निश्चय है और उसकी पर्याय भेदे सेवना कहेना अे मेयक नाम व्यवहार है. राग ने व्यवहार रत्नत्रयका सेवनी भात अहींया है नहीं. अहीं तो निश्चय रत्नत्रयकी सेवना वो पर्याय है माटे व्यवहार है, माटे मेयक है, अने अेक का सेवना अे अभेद ने अमेयक है. अेक को सेवना अे अभेद है, निश्चय है, अमेयक है, पर्याय भेदको सेवना अे मेयक है, व्यवहार है, अनेक है. आहाहा ! अे अनेक अवस्थाको भी जानना अने अेकरूप यीजको जो जानना अे प्रमाणाज्ञान कहेनेमें आता है. आवी भाषा, कथ जातनी आ ? ग्रीक लेटीन जेवुं लागे अजाण्या माणाने तो शुं छे आ ? ओली वात अेवी सहेली होय के आ करो, आ करो ने आ करो ने आ करो, थछ रहुं जाव. भगवाननुं ध्यान करो. भगवाननुं स्मरण करो. आहाहा ! धूणमांय नहि है अे तो सब विकल्प राग है भगवान तो आत्मा है उसका स्मरण करना दर्शन ज्ञान यारित्रमें अे भी भेद है. आहाहाहाहा ! अने अेकरूपे अंदरमां रमण करना अे अभेद अेक है अे निश्चय है. आहाहाहा !

भावार्थ:- प्रमाणा दृष्टिमें तीनकाण स्वरूप वस्तु द्रव्य पर्याय स्वरूप देभी जाती है, देभो ! प्रमाणा दृष्टिसे, प्रमाणा नाम द्रव्य ने पर्याय दोका ज्ञान करनेसे, प्रमाणा दृष्टिमें तीन काण स्वरूप वस्तु, द्रव्य ने पर्याय दोहि देभी जाती है. द्रव्य भी देभा जाता है ने पर्याय भी देभी जाती है, छसीलिये आत्माको भी अेकी साथ अेक अनेकरूप देभना याहिअे, वस्तु तरीके अेक, पर्याय तरीके अनेक. दोको अेक साथ देभना अे प्रमाणा ज्ञान है. प्र-माणा नाम द्रव्य ने पर्यायनुं माप करनेवालुं ज्ञान. आहाहा ! प्र-माणा प्रकष्टे माप करनेवाला अनेक पर्यायको माप करे ते व्यवहार है, अेकरूपका प्रमाणा करे ते निश्चय, अे दो मिलकर प्रमाणा है. आहा... अरे आवी वातुं छे. भापा ! आ समयसार ओलो कहे के पंदर दिवसमां वांयी गयो. डीक भापा (श्रोता:- डोंशियार होय तो वांयी दे) डोंशियार धूणमें है नहीं. आहाहा ! (श्रोता:- वांयवामां बहु डोंशियार इशे) वांये तोय शुं करे. डीधुं नहोतुं भाछअे रामज्जुभाछअे कहुं न इतुं रामज्जुभाछअे काले, बे रातमां वांयी नाभ्युं इतुं. अेमां शुं ? आहाहा ! अेना भाव-“वांये पण नहीं करे विचार, अे समजे नहिं सघणो सार” अमारे योपडीमें आता था ये. पोणोसो वर्ष पहेले, पढनेमें आता था वांये पण नहीं करे विचार दलपतराम था कवि, अे वांये पण नहीं करे विचार, क्या है ? आ

કયા કહેતે હૈ, ભાવકા ખબર નહિ એ સમજે નહિ સઘળો સાર, કાંઈ સમજે નહિ સાર ધૂળ-ધાણી, સમજમે આયા ? આહાહાહા ! એથી મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકમે કહાને, સમકિતી અનુભવી શ્રોતા હૈ, પણ રહસ્યકો જાનનેવાલા હૈ કઈ અપેક્ષાસે કહા વો જાનનેવાલા હૈ નિશ્ચય વ્યવહારકો જાનનેવાલા હૈ, અનુભવી હોં. આહાહાહા !

નય, અબ નય વિવક્ષા કહેતે હૈ પહેલે પ્રમાણ ક્રિયા દ્રવ્ય ને પર્યાય દોકા જ્ઞાન એક સાથ કરના એ પ્રમાણ હૈ, દોકા એક સાથ જ્ઞાન કરના એ પ્રમાણ હૈ, હવે એક કા, એક કા જ્ઞાન કરના એ નિશ્ચય હૈ.

દર્શનજ્ઞાનચારિત્રૈસ્ત્રિભિઃ પરિણતત્વતઃ।

एकोऽपि त्रिस्वभावत्वाद्भवहारेण मेचकः॥ ૧૭ ॥

આહાહાહા ! આત્મા એક હૈ તથાપિ વ્યવહારદૈષ્ટિસે દેખા જાય તો ત્રીન સ્વભાવરૂપતાકે કારણ, ત્રણ સ્વભાવ હોં, આ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર નિશ્ચય સ્વભાવ, આહાહાહા ! ત્રીન સ્વભાવરૂપતાકે કારણ, ત્રીન એટલે ત્રણ પ્રકારના. સમજમે આયા ? અનેકાકાર એ મેચક એટલે અનેકાકારરૂપ, એ મેચક હૈ, ત્રણ દર્શન જ્ઞાન ને ચારિત્ર એ મેચક હૈ, ભેદ હૈ, વ્યવહાર હૈ. આહાહા ! કળશ ટીકામે તો ઐસા કહા હૈ, કે મેચક નામ મલિન કહેનેકા વ્યવહાર હૈ. સમજમે આયા ? કળશટીકા હૈ ને ? ૧૭ મો છે ને, ૧૭ મો કળશ કળશ ૧૭ મેં આયા, દેખો ! વ્યવહારેણં ગુણગુણીરૂપ ભેદ દૈષ્ટિસે મલિન હૈ, મેચકનો અર્થ જ મલિન લિયા હૈ. કયા કહા ? સમજમે આયા ? આહાહા ! પર્યાયદૈષ્ટિ, પર્યાયકો દેખો, ભેદકો તો કહેતે હૈ મલિન હૈ, મલિનકા અર્થ ? ભેદસે લક્ષ કરનેસે વિકલ્પ ઉત્પન્ન હોતા હૈ, પર્યાયકા લક્ષ કરનેસે વિકલ્પ ઉત્પન્ન હોતા હૈ. મેચકનો અર્થ એ ક્રિયા, ૧૭ કળશમે “એકઃ અપિ વ્યવહારેણ, મેચકઃ” દ્રવ્ય દૈષ્ટિસે જો કે જીવ દ્રવ્ય શુદ્ધ હૈ, તોપણ ગુણગુણી કે ભેદકી દૈષ્ટિસે મલિન હૈ, તે પણ કોની અપેક્ષાસે ? દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર ત્રણ હૈ, સહજ ગુણો જેના, તે પણ કેવું હોવાથી ? જેમ કે દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર એ ત્રણ ગુણોરૂપે પરિણમે છે, તેથી ભેદબુદ્ધિ પણ ઘટે છે. હૈ, પર્યાય હૈ, પણ મલિન કહે છે. આહાહા ! (શ્રોતાઃ- એ વ્યવહાર અધ્યાત્મકા) અધ્યાત્મકા વ્યવહાર હૈ, આ કળશટીકા હૈ રાજમલ્લજી. આહાહાહા !

આત્મા એક હૈ તથાપિ વ્યવહારની દૈષ્ટિએ દેખા જાય તો ત્રીન સ્વભાવકે કારણ અનેકાકાર મેચકકા અર્થ અનેકાકાર, ત્યાં ઉસકો મેચકકા અર્થ મલિન, આહાહાહા... ઔર વહ દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર ત્રીન ભાવોસે પરિણમન કરતા હૈ. આહાહા ! મેચક, છે ને ? ક્યોંકિ દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર ત્રીન સ્વભાવસે પરિણમન કરતે હૈ, ને ત્રીન ત્રીનરૂપે સમ્યક (દર્શન) નિશ્ચય જ્ઞાયક જ્ઞાન ને સમ્યક્ ચારિત્ર, પણ ત્રીનરૂપે પરિણમન કરતે હૈ તો મેચક નામ વ્યવહાર કહેનેમેં આતા હૈ. આહાહાહા ! એ મલિનનો અર્થ ઈ. ભેદ કહો, મેચક કહો, વ્યવહાર કહો, મલિન કહો, ભગવાન ત્રિકાળીકો અભેદ કહો, નિશ્ચય કહો, અમેચક કહો, નિર્મળ કહો આમ છે ભાઈ ! આકરી વાત ભાઈ ! અધ્યાત્મનો વ્યવહાર આ. આહાહા ! વ્રત દયા દાન આદિનો વિકલ્પ એ તો અસદ્ભૂત વ્યવહાર, આગમનો વ્યવહાર. આહાહા ! આ અધ્યાત્મકા વ્યવહાર ! નિશ્ચય સમ્યક્દર્શન જ્ઞાનચારિત્ર ઈસકો વ્યવહાર કહો અનેકાકાર કહો, મલિન કહો, મેચક કહો. આહાહાહા ! હૈ ?

ભાવાર્થ: “શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનયસે આત્મા એક છે, જબ ઉસ નયકો પ્રધાન કરકે કહા જાતા છે તબ પર્યાયાર્થિક નય ગૌણ હો જાતી છે” દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર ત્રીનો છે, ગૌણ હો જાતા છે. ઈસલિયે એક કો ત્રીનરૂપ પરિણમન હોના કહેના વ્યવહાર હુઆ અસત્યાર્થ ભી હુઆ. આહાહાહા ! નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રપણે ત્રીનપણે કહેના વ્યવહાર હુઆ, અસત્યાર્થ હુઆ. આહાહાહાહા ! (શ્રોતા:- મેચક થયો એટલે રાગ થયો મલિન થયો) ના, એમ નહીં. એને કહેનેકા વ્યવહાર એસા છે બસ. સમજમેં આયા ? ભેદ છે ઉસકો મલિન કહેનેકા વ્યવહાર, આહાહા ! છે તો નિર્મળ પર્યાય ત્રીનો. પણ ત્રીન પ્રકારકા ભેદ કહેના એ વ્યવહાર મલિન કહેનેમેં આયા. આહાહા ! સમજમેં આયા ? (શ્રોતા:- સ્વછંદતાની જેવું તો નથી લાગતું એમ કહે છે) કોની જેવું ? (શ્રોતા:- સ્વચ્છંદતા જેવું તો નથી લાગતું) આ ચાલે એમાં ધ્યાન રાખો તો બધું આવી જાશે. એ પૂછનેકા પ્રસંગ રહેતે હી નહીં, એસી બાત સ્પષ્ટ આતી છે. આહાહા ! અહીંયા તો સ્વરૂપ જો એકરૂપ ચૈતન્ય છે, દ્રવ્યાર્થિકસે, ઉસકો ત્રીન ભેદરૂપે કહેના પર્યાયાર્થિકનયસે નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રકો પર્યાયરૂપસે કહેના એ વ્યવહાર છે, અને વો મલિન કહેનેમેં આતા છે, ભેદની અપેક્ષાસે, વિશેષ કહેગા લ્યો. (શ્રોતા:- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ.)